

Alkalmazható-e Jézus pedagógiája a 21. századi oktatásban?

Elhibázott tanítási módszer

Az 1903-ban megjelent *Nevelés* című könyv a következő sorokkal kezdi a tanítási módszerekről szóló fejezetét: „A nevelés hosszú időn át főképpen az emlékezőtehetség foglalkoztatására irányult, a végtelékig megterhelve azt, míg a többi szellemi erőt nem fejlesztették kellőképpen.”¹ Ez a fajta oktatás, amely javarészt a memorizálandó tananyag számonkérésén alapszik, törvényszerűen ahhoz vezet, hogy az alapvető értelmi és gondolkodási képességek elgyengülnek (ítéletalkotás, különbségtétel jó és rossz között, összefüggések felfedezése stb.), és az ember fokozatosan képtelenné válik az önálló gondolkodásra. Ez viszont maga után vonja azt, hogy mások értékítéletére és iránymutatására fog támaszkodni.

Jézus ezzel ellentétben mindig arra törekedett, hogy tudatos gondolkodásra nevelje hallgatóit. Nézzük meg, hogy az általa használt nevelési módszerek hogyan segítik a gondolkodás fejlesztését.

Jézus nevelési módszerei

Példázatok

Sokaknak talán ez jut legelőször eszébe, ha Jézus tanítási gyakorlatára gondolnak. Jézus igen sokszor tanított példázatokban, mintegy negyven példázatot örökítenek meg az evangéliumok. Mi lehetett ennek az oka? A kérdésre több válasz is adható. Az egyik okot maga Jézus mondja ki: „Azért szólok velük példázatokban, mert látván nem látnak, és hallván nem hallanak, sem nem értenek... Mert megkövéredett e nép szíve, és füleikkel nehezen hallottak, és szemeiket behunyták; hogy valami módon ne lássanak szemeikkel, ne halljanak füleikkel, ne értsenek szívükkel, és meg ne térjenek, s meg ne gyógyítsam őket.”² Az első ok tehát az emberek lelki-szellemi állapota volt. „Jézus tudta, hogy sokan a lelki

tompultságnak abban az állapotában vannak, amelyben a nyilvánvaló lelki tanítást már nem tudnák befogadni.”³ Bizonyos ismeretek hasonlatok, képies kifejezések formájában szemléltethetők a legjobban. A példázatok tehát szemléltetésre szolgáltak Jézus tanításaiban, valamilyen erkölcsi-lelki igazság megértésére. Milyen érdekesítő órákat lehetne tartani, amely leköti a tanulók figyelmét, miközben komoly gondolkodásra is készítet! Az ilyen jellegű „erőltetett” szellemi tevékenység nem kimerüléshez vezet, mint a magolás, hanem felüdüléshez. Gondoljunk csak arra, milyen lelki és testi folyamat megy végbe bennünk, amikor úgynevezett „aha” élményünk van. Egy-egy ismeret, tantétel, probléma valódi megértése ilyen élménnyel társul. Természetesen akadnak olyan tudnivalók is, amelyeket egyszerűen memorizálni kell, évszámok, nevek, matematikai szabályok stb. Mindössze arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy bizonyára minden tantárgy esetében többet lehetne alkalmazni a szemléltetés módszerét jól megvilágított példák, odaillo történetek, sokatmondó ábrák stb. által. Így a tananyag szárazabb részének elsajátítása is könnyebben menne. „A tanító mindig törekedjék az egyszerűsége és a hatásosságra. Nagyrészt szemléltetés által tanítson” – írja a már idézett szerző.⁴ Ez a tanító részéről is kreativitást, pluszenergia-befektetést kíván.

Volt azonban egy másik oka is annak, hogy Jézus példázatokban tanított. A hallgatók ugyanis a tanítás elhangzását követően, mindennapi munkájuk végzése közben visszaemlékezhetnek a példázatok tanításaira. Azok ugyanis szinte minden esetben a hétköznapi élet tevékenységeihez kötődtek. Így nemcsak rövid távon jegyezték meg az életbevágóan fontos tanításokat, hanem hosszabb távon is a szívükbe vésődtek Jézus szavai. Mennyi tanár örülne most annak, ha nem csak egy dolgozat, egy felelet vagy egy vizsga idejéig emlékeznének a diákok a tananyagra, hanem akár évek múlva is eszükbe jutna! A mai világ félelmetes mértékű információáradata miatt azonban egyre feledékenyebbé válunk. De ennek nemcsak az információ mennyisége és könnyű elérhetősége az oka, hanem az átadás módja is. Megint csak gondolhatunk arra, hogy egy „ízesen” elmondott történet szinte örökre az emlékezetünkbe vésődik, míg egy száraz adatra sokszor már a megtanulása utáni napon sem emlékszünk.

Példamutatás

„Amikor elvégezte Jézus e beszédeket, álmétkodott a sokaság a tanításán: mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók.”⁵ Vajon nem minden tanítónak ez az álma? Mi lehetett hát az oka annak, hogy az emberek álmétkodtak Jézus tanításán? Mit tanulhat tőle a 21. század pedagógusa ebben a vonatkozásban is? Mindenekelőtt arra következtethetünk ebből az igeszakaszából, hogy Jézus nemcsak beszélt az igazságról, nem csupán elméletben akarta átadni az élet és a szeretet hatalmas alapelveit az embereknek, hanem életpéldájával és gyakorlatával be is mutatta azokat. Nemcsak beszélt Istenről (teológia), de hitelesen be is mutatta Őt. Ez a hitelesség volt az, amit megéreztek az emberek, és sokan hittek a szavának. A hitelesség miatt volt hatalom a tanításában. „Valaki azért csak egyet is megront e legkisebb parancsolatok közül és úgy tanítja az embereket, a mennyek országában a legkisebb lesz; valaki pedig cselekszi és úgy tanít, az a mennyeknek országában nagy lesz.”⁶

Fontos tehát megfelelni a következő alapelvnek: „Tanításunk csak akkor lesz hatásos, ha saját példánk és lelkületünk által nyújtjuk.”⁷ Ez nem csak annyit jelent, hogy példamutató életet kell élnünk vagy sugároznunk kell magunkból azt, hogy nekünk szinte az életünket jelenti, amit éppen át akarunk adni. Rávilágít arra is, hogy minden tanító nem csupán a szavaival, hanem a személyes jelenléte által is tanít, nevel: „Minden igazi tanításban a személyes kapcsolat a legfontosabb.”⁸ Egy példával szeretném megvilágítani ennek a kérdésnek a rendkívüli fontosságát, amelyet egykor egy ünnepelt színész mondott el: „A canterbury érsek feltette neki a kérdést, hogy a színészek a színdarabokban miért tudják befolyásolni a közönséget olyan erőteljesen, holott képzelt dolgokról beszélnek, míg az evangélium lelkészei oly kis mértékben tudnak hatni híveikre, holott valóságos dolgokat hirdetnek. A színész így felelt: Az ok nagyon egyszerű. A lelkesedés hatalmában rejlik. Mi, színészek, a színpadon úgy beszélünk a képzelt dolgokról, mintha mind valóság volna, míg önök a szószéken úgy beszélnek a valóságról is, mintha csak képzelt dolog lenne.”⁹

Bizonyára mindannyian tapasztaltuk már, hogy ha valaki igazán lelkesen mond el valamit, akkor is magával tud ragadni minket, ha amúgy a téma nem is igazán érdekkel bennünket. Ezzel párhuzamosan viszont egy számunkra is érdekesítő dologról is lehet úgy beszélni, hogy unalmasnak találjuk. Ez pedig a tanulás során csak attól függ, hogy a tanár milyen hozzáállással próbálja az anyagot átadni a

diákoknak.

A szükségesség mérlegelése

„Még sok mondanivalóm van hozzátok, de most el nem hordozhatjátok.”¹⁰ Jézus sohasem mondott feleslegesen semmit. Nem terhelte a tanítványokat olyasmivel, amit még nem érthettek volna meg, ami csak fölöslegesen terhelte volna őket. Mindig csak annyit tanított, amennyire szüksége volt az illetőnek. Ennek az alapelvnek épp az ellenkezőjével találkozunk sokszor az oktatásban. Irracionális, életszerűtlen szabályok miatt például a felsőoktatásban számos ún. tölteléktantárgy szerepel. Pár napja mondta egy egyetemista barátom: „Kíváncsi vagyok, még mennyi, a képzéshez sehogyan sem kötődő tantárgyat kell felvennem?!” E fölöslegesen túlterhelt diákok fizikai és lelki-szellemi teljesítőképességük határához érkeznek, aminek egyenes következménye a súlyos mértékben megnövekedett stressz. Ez aztán szép lassan elvégzi a maga romboló munkáját.

Jézus mindig nagyon odafigyelt, hogy elkerülje a fenti hibát. Különösen érzékenyen ügyelt erre, amikor vallási, teológiai kérdések kerültek szóba. Erre ma is fokozott figyelmet kell szentelni, hiszen a tapintatlan, a másik ember érdeklődési fokát, befogadási hajlandóságát figyelmen kívül hagyó ismeretátadás folyamán a lelkiismereti és vallásszabadság elve sérülhet. Jól rátapint erre a problémára dr. Szabó Lajos, az Evangélikus Hittudományi Egyetem rektora, amikor a következőket fogalmazza meg a hit oktatásának vonatkozásában: „A hit tanítása nem a hit közvetlen provokálása vagy a hitébresztés direkt gyakorlata, hanem a hit ébredésének, létrejöttének kialakulásához szükséges ismeretek és gyakorlati életpéldák közlése.”¹¹

A tanulók értelmi és érettségi szintjének figyelembevétele

Ez az alapelv szoros összefüggésben van az előzővel, magába foglalja, miközben tovább is lép. Nem csak arról a jézusi alapelvről van itt már szó, hogy a mi beszédünk, tanításunk legyen „úgy úgy, nem nem”,¹² azaz csak a legszükségesebb dolgokat tárjuk a hallgatóság elé, még hozzá őszintén. Hanem arról is, hogy

minden korosztályhoz, sőt minden emberhez a maga felfogóképességéhez mértén közelítsünk. Nyilvánvaló, hogy nem használhatjuk ugyanazokat a módszereket a felnőttoktatásban, mint amelyek jó szolgálatot tesznek a gyermekek oktatásában. Jézus gyönyörű példát adott erre, amikor tanítványai meg akarták akadályozni, hogy a gyermekek a közelébe juthassanak. Miközben örömmel fogadta a gyerekek közeledését, figyelmeztette tanítványait: „De Jézus magához hívta őket, és mondta: Engedjétek, hogy a kisgyermekek énhozzám jöjjenek, és ne tiltsátok el őket, mert ilyeneké Isten országa.”¹³

Jézus mindenkivel szót értett, mindenkire az adott értelmi képességei szintjén szólt. Ezzel minden mai tanítónak is leckét adott: „Aki gyermekeket és fiatalokat tanít, kerülje az unalmas szövegeket. A rövid, találó beszéd jó benyomást kelt. Ha sokat kell beszélnünk valamiről, tegyük gyakran, röviden. Az itt-ott tett érdekesítő megjegyzések többet használnak, mint az egyszerre adott sok tanítás.

A hosszú beszédek kifárasztják a fiatalok értelmét. A túl sok beszéd még ellenszenvet is kiválthat a lelki tanítással szemben, éppúgy, ahogy a túl sok evés megterheli a gyomrot, csökkenti az étvágyat, és ételundorhoz vezet.”¹⁴ Természetesen ettől a módszertől eltérhetünk, amikor már idősebb korosztályokat tanítunk, hiszen egy felnőtt ember több ideig képes fenntartani a figyelmét és egy kérdésre koncentrálni, mint egy fiatal években járó gyermek.

Ennek az alapelvnek a betartása leginkább akkor okoz problémát, amikor nagyszámú és vegyes összetételű osztályok alakulnak ki egy oktatási intézményben. Ez pedig egyre inkább általános tapasztalat Magyarországon. Nem ritka jelenség, hogy egy-egy osztályba harminc főnél is többen járnak. A tanulók képességeit illetően is gyakran nagy különbségek vannak osztályon belül. Ilyen körülmények között a pedagógus nem tudja minden egyes tanulónak a maga szintjén átadni a tananyagot. Így viszont sokan lemaradnak, némelyek pedig nem haladnak abban az ütemben, ahogyan a szellemi képességeik lehetővé tennék.

Az alapok lerakásának fontossága

Jézus sohasem feltételezte azt, hogy hallgatósága mindent tud. Ezért sokszor a legelemibb ismeretekkel kezdte tanításukat. Türelemmel látott hozzá, hogy

megmagyarázzon egy-egy eseményt, hitbeli tanítást még akkor is, ha olyasvalakivel beszélt, akiknek elvileg kellett volna hogy legyen ismerete az adott témáról. Gondoljunk csak a Nikodémussal való beszélgetésére, akinek az újjászületést és a Szentlélek munkáját a szél munkálkodásának példáján keresztül magyarázta, és amikor a zsidó főember megkérdezte, hogyan lehetségesek mindezek, Jézus a következőt felelte: „Te Izrael tanítója vagy, és nem tudod ezeket?”¹⁵ Nem tartotta rangon alulinak vagy méltatlannak, hogy tanítsa ezt az embert, mert szánta tudatlansága miatt, és fel akarta tárni előtte azokat az alapvető igazságokat, amelyekről tudnia kellett volna, de téves elképzelései elhomályosították a Szentírás tanításait. Azt is megfigyelhetjük, hogy miközben az üdvösséghez elengedhetetlen ismeretekre vezeti rá Nikodémust, nagyon tapintatosan meg is feddi. Ugyanezt a mérhetetlenül finom viszonyulást láthatjuk egy másik esetben is, amikor az emmausi tanítványokat kíséri útjukon feltámadásának napján. A történetek nyomán, azaz Krisztus kereszthalála miatt megérthetjük, hogy a tanítványok mélységesen el voltak csüggedve, és a teljes értetlenség vett erőt rajtuk. Jézus, ahogy Nikodémust, őket is finoman megfeddi tudatlanságuk miatt: „És ő monda nekik: Óh, balgatagok és rest szívűek mindazoknak elhívésére, amiket a próféták szóltak! Avagy nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak, és úgy menni be az ő dicsőségébe?”¹⁶ De rögtön így folytatta: „Elkezdvén Mózesről és minden prófétáktól fogva, magyarázta nekik minden írásokban, amik őfelőle megíratk.”¹⁷

✘ Jól tudta Jézus, hogy hallgatóinak igazán meg kell érteniük az alapvető tanításait, mert csak így fejlődhetnek azután ismeretben és hitben is. Hasonlóképpen a tanítóknak is szem előtt kell tartaniuk, hogy mielőtt a diákokkal magasabb szintű tárgyak vizsgálatába fognának, el kell sajátítaniuk az elemi ismereteket.¹⁸ Ez ugyanazzal a lelki törvényszerűséggel függ össze, amit Jézus így fogalmazott meg: „Aki hű a kevesen, a sokon is hű az, és aki a kevesen hamis, a sokon is hamis az.”¹⁹ Amiképp nem tudjuk például elhordozni a sok pénzzel járó felelősséget addig, amíg nem tanuljuk meg beosztani a keveset, ugyanígy nem érthetjük meg a nagyobb szellemi és lelkiezőt kívánó ismereteket addig, amíg meg nem értjük egy adott tantárgy alapvető tanításait. Ezek mint építőkockák épülnek egymásra.

Értelem és érzelmek

„Előszólítván az egész sokaságot, mondta nékik: Hallgassatok reám mindnyájan, és értsétek meg!”²⁰ Minden szellemi és értelmi képességünket meg kell feszíteni ahhoz, hogy megértsünk valamit, ami még újdonság számunkra. Ez a tanulás kikerülhetetlen része, és nem véletlen, hogy Isten is elsősorban az értelmünkön keresztül próbál tanítani bennünket. Nem azt jelenti ez, hogy az érzelmeink értéktelenek lennének, és el kell őket fojtani. Annyit jelent, hogy az érzelmeink nagyon könnyen befolyásolnak bennünket, és sokkal megbízhatatlanabbak, mint a józan ész. Jézus tanítási módszereinek tanulmányozása során is erre a következtetésre juthatunk. Kedvessége, tapintata, lényének szeretetteljes kisugárzása mind erős érzelmeket fejezett ki, amelyek szükségesek is, de Ő mindenekelőtt az értelemre, a gondolkodásra akart hatni. Természetesen a helyes gondolkodást aztán követhetik a helyes és erős érzelmek, de ha megfordítjuk a sorrendet, akkor az olyan, mintha a tetővel szeretnénk kezdeni a ház építését. Számtalan momentumban jelenik ez meg Jézus életében, a már idézett felhívásán kívül is. Márk evangéliuma 7. fejezet 16. versében például a következőket olvassuk: „Ha valakinek van füle a hallásra, hallja meg!” Ezzel a szófordulatával is, amelyet egyébként sokszor ismételt, Jézus megértésre késztet. Az egész Szentírás is erről tesz bizonyosságot, következetesen. Két igét idézek ennek alátámasztására: „Ha figyelmeztetvén a bölcsességre a te füleidet, hajtod az elmédet értelemre, igen, ha a bölcsességért kiáltasz, és az értelemért a te szódat felemeled, ha keresed azt, mint az ezüstöt, és mint a kincseket kutatod azt: akkor megérted az Úrnak félelmét, és Istennek ismeretére jutsz.”²¹ Ezzel tökéletes összhangban Pál apostol is ezt tanította: „Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változzatok el a ti elmétek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata.”²² Egy ember valódi megváltozása a gondolkodásmód megváltozásával kezdődik. Talán a már idézett nikodémusi beszélgetésben jut ez leginkább kifejezésre.

A mai oktatási gyakorlatban, felismerve annak hibáit, olykor a másik végletbe esnek a tanítók. A lexikális ismeretek száraz és unalmas átadása helyett teljesen élményalapú órákat vezetnek be, ahol a filmnézés vagy bugyuta játékok dominálják a tanítást. Az értelmi képességek fejlesztése így egészen háttérbe szorulhat. Ez a teljes mértékben érzelmekre ható módszer sem nevezhető helyénvalónak a már fentebb kifejtett törvényszerűségek miatt. Mint a legtöbb

dologban, itt is az arany középutat kellene megtalálni, de alapnak feltétlenül a helyes gondolkodásmódot kell megtenni.

Összegzés

Az emberiség legnagyobb tanítójának egyszerű, könnyen elsajátítható, mégis máig leghatásosabban működő nevelési-tanítási módszerei semmit sem veszítettek aktualitásukból. A fentebb felsoroltakon kívül a listát még jó néhányal lehetne kiegészíteni, azonban talán ez a rövid áttekintés is elegendő ahhoz, hogy beláthassuk: ezeknek az eszközöknek a széles körű alkalmazása valódi megújulást hozhatna az oktatás bármely területén. Legyen szó teológiai ismeretek átadásáról a felnőttképzésben, vagy épp az elemi szintű matematikai tudás elsajátításáról az általános iskolákban.

Jegyzetek

1 Ellen G. White: *Nevelés*. Advent Kiadó, 1992, 230.

2 Mt 13,13-15.

3 Takács Szabolcs: *Jézus példázatai*. Spalding Alapítvány, 2013, 11.

4 Ellen G. White: *Nevelés*. I. m., 233.

5 Mt 7,28-29.

6 Mt 5,19.

7 Ellen G. White: *Nevelés*. I. m., 186.

8 Uo., 231.

9 Uo., 233.

10 Jn 16,12.

11 Idézi Pángyánszky Ágnes *Tanítás és tanulás felnőttkorban - Szemléletváltás a felnőttképzésben* c. doktori értekezésében, 160.

12 Mt 5,37.

13 Lk 18,16.

14 Ellen G. White: *Az evangélium szolgálói*. BIK Kiadó, 1996, 87.

15 Jn 3,10.

16 Lk 24,25.

17 Lk 24,27.

18 Ellen G. White: *Nevelés*. I. m., 233.

19 Lk 16,10.

20 Mk 7,14.

21 Péld 2,2-5.

22 Rm 12,2.